

Θέμα : «**Το Κυπριακό Σύνταγμα**»- *Μέρος Α' (I-V, άρθρα 1-111)*

A. Εισαγωγή

Το Σύνταγμα της Κύπρου αποτελεί σήμερα, ένα ιδιαίτερο νομικό κείμενο, το οποίο είναι αποτέλεσμα της Συνθήκης της Ζυρίχης του 1960. Κατ' ουσίαν πρόκειται για ένα *παραχωρημένο Σύνταγμα*, αφού συντάχθηκε και επικυρώθηκε στα πλαίσια της ανωτέρω Συνθήκης καθώς και της συμφωνίας του Λονδίνου. Οι διατάξεις του Συντάγματος εξέφραζαν τη συμφωνία των αντιμαχομένων πλευρών για την επίλυση του Κυπριακού ζητήματος και δεν απηχούσαν απευθείας τη λαϊκή βούληση, δεν είναι δηλαδή ένα πρωτογενώς θεσπισμένο Σύνταγμα από κάποια συντακτική συνέλευση, τα μέλη της οποίας έχουν την ευρεία λαϊκή αποδοχή. Το δυαδικό στοιχείο που κυριαρχούσε στο νησί εγχαράσσεται έτσι στο Σύνταγμα με μια δέσμη διατάξεων, οι οποίες επρόκειτο να καθορίσουν τη συγκρότηση και την άσκηση της εξουσίας στη νεαρή Δημοκρατία.

B. Η διάρθρωση των μερών I-V

1. Γενικές Διατάξεις Μέρος I

Με τις γενικές διατάξεις προσδιορίζεται λεπτομερέστερα το δυαδικό σύστημα διακυβέρνησης και λειτουργίας του κράτους όπως το εμπνεύσθηκαν οι συντελεστές της Συνθήκης της Ζυρίχης. Ήδη με το πρώτο άρθρο επιλέγεται ως μορφή διακυβέρνησης του κράτους το προεδρικό σύστημα. Περαιτέρω τα άρθρα 2 έως 5 που ακολουθούν στο μέρος αυτό περιέχουν διατάξεις που αφορούν τη διαφορετική λειτουργία των δύο κοινοτήτων των οποίων οι ιδιαιτερότητες της μιας προς την άλλη οφείλουν να γίνουν σεβαστές προκειμένου να καταστεί δυνατή η

συμβίωσή τους. Έτσι έχουμε την αναγνώριση και τον ισότιμο σεβασμό προς την ελληνική και την τουρκική κοινότητα , την ύπαρξη δύο επισήμων γλωσσών, την αναγνώριση ελληνικών και τουρκικών εορτών. Αξίζει να σημειωθεί ότι ενώ το Σύνταγμα διακηρύσσει τη ισότητα των πολιτών και των κοινοτήτων αντίστοιχα παρόλα αυτά αντιμετωπίζει με διαφορετικό μάτι την ισότητα των δύο φύλων, αφού προβλέπει στο α. 2 παρ. 7 ότι η γυναίκα ανήκει στη κοινότητα του συζύγου της.

2. Περί Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και Ελευθεριών, Μέρος ΙΙ

Σε αυτό το μέρος περιέχονται όλα τα θεμελιώδη δικαιώματα, που απονέμονται από το Σύνταγμα στους πολίτες του κράτους. Έτσι στο Σύνταγμα αυτό προβλέπονται δικαιώματα όπως της ζωής, της τιμής, της ελευθερίας, της προσωπικής ασφάλειας, της μη ανοχής δουλείας και βασανιστηρίων, της μη υποχρεωτικής εργασίας (άρθρα 7-11). Επίσης στο άρθρο 12 διακηρύσσεται η αρχή nullum crimen nulla poena sine lege καθώς και η προστασία της ιδιοκτησίας από κάθε είδους γενική δήμευση. Στα άρθρα 13-19 θεσπίζονται τα δικαιώματα της ελεύθερης μετακινήσεως, της προστασίας της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, του ασύλου της κατοικίας, του απορρήτου της αλληλογραφίας, της θρησκευτικής ελευθερίας, της ελευθερίας του λόγου και του τύπου. Στα άρθρα 20-26 θεσπίζονται τα δικαιώματα της παιδείας, του συνέρχεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι, της προστασίας του γάμου και της οικογένειας, της προστασίας της ιδιοκτησίας, της φορολογικής ισότητας, της μη ανδρομικότητας των φορολογικών νόμων, το δικαίωμα στην εργασία και στην ελεύθερη επιλογή επαγγέλματος και στην αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων. Τα άρθρα 27-35 τέλος αφορούν τα δικαιώματα της απεργίας, της ισότητας ενώπιον του νόμου, του δικαιώματος

του αναφέρεσθαι στις αρχές, της αρχής της δικαστικής προστασίας, της προστασίας και της διασφάλισης εφαρμογής του Συντάγματος.

3. Περί του Προέδρου της Δημοκρατίας, του Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας και του Υπουργικού Συμβουλίου, Μέρος ΙΙΙ

Το μέρος αυτό αναφέρεται στα περισσότερα κύρια όργανα του κράτους και τις αρμοδιότητες, που τους απονέμονται. Βέβαια ο θεσμός του Αντιπροέδρου μετά τα αιματηρά γεγονότα στο νησί δεν υφίσταται πλέον παρόλα αυτά το Σύνταγμα εδώ και δεκαετίες δεν έχει αναθεωρηθεί για πολιτικούς λόγους. Ορίζεται λοιπόν ότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι ο *Αρχηγός της Πολιτείας και προηγείται πάντων και ότι ως Αρχηγός της Πολιτείας:*

(α) αντιπροσωπεύει την Δημοκρατίαν εις πάσας τας επισήμους αυτής εκδηλώσεις,

(β) υπογράφει τα διαπιστευτήρια διπλωματικών απεσταλμένων διοριζομένων συμφώνως τω άρθρω 54 και δέχεται τα διαπιστευτήρια των παρ' αυτό διαπεπιστευμένων ξένων διπλωματικών απεσταλμένων,

(γ) υπογράφει-

(αα) τα διαπιστευτήρια των αντιπροσώπων των διοριζομένων συμφώνως τω άρθρω 54 προς διαπραγματεύσιν διεθνών συνθηκών, συμβάσεων ή άλλων συμφωνιών ή προς υπογραφήν οιασδήποτε τοιούτων συνθηκών, συμβάσεων ή συμφωνιών, δι' ας διεξήχθησαν διαπραγματεύσεις ως ορίζεται εν τω Συντάγματι,

(ββ) την πράξιν την αφορώσαν εις κατάθεσιν των οργάνων επικυρώσεως οιασδήποτε διεθνών συνθηκών, συμβάσεων ή

συμφωνιών κυρωθεισών ή εγκριθεισών ως ορίζεται εν τω Συντάγματι,

(δ) απονέμει τας τιμητικές διακρίσεις και τα κεκανονισμένα παράσημα της Δημοκρατίας.

Επίσης κατά το άρθρο 40 προϋποθέσεις για την εκλογή του είναι:

α) να είναι πολίτης της Δημοκρατίας,

(β) να συνεπλήρωσε το τριακοστόν πέμπτον έτος της ηλικίας αυτού,

(γ) να μην έχει καταδικασθή κατά την ημέραν της ενάρξεως ισχύος του Συντάγματος ή μετ' αυτήν δι' αδίκημα ατιμωτικόν ή ηθικής αισχροτήτος ή δεν έχει στερηθή της εκλογιμότητος κατόπιν αποφάσεως αρμοδίου δικαστηρίου ένεκα οιουδήποτε εκλογικού αδικήματος, και τέλος

(δ) να μην πάσχη εκ διανοητικής νόσου καθιστώσης τούτον ανίκανον να ασκήση τα καθήκοντα του Προέδρου ή του Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας.

Στο άρθρο 41 αναφέρεται στο ασυμβίβαστο του Προέδρου προς το αξίωμα του υπουργού ή του βουλευτού ή του μέλους Κοινοτικής Συνελεύσεως ή δημοτικού συμβουλίου, συμπεριλαμβανομένου του δημάρχου, ή προς την ιδιότητα του ανήκοντος εις τας ενόπλους δυνάμεις ή τας δυνάμεις ασφαλείας της Δημοκρατίας ή προς έτερον δημόσιον ή δημοτικόν αξίωμα ή θέσιν.

Στο άρθρο 44 αναφέρεται στην απουσία του Προέδρου και στη προσωρινή του αντικατάσταση. Στο άρθρο 45 περιλαμβάνεται το ακαταδίωκτο του Προέδρου. Στο άρθρο 46 ορίζεται ότι Η εκτελεστική εξουσία διασφαλίζεται υπό του Προέδρου και του Αντιπροέδρου της

Δημοκρατίας. Ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας προς τον σκοπόν της διασφάλισης της εκτελεστικής εξουσίας έχουσιν Υπουργικόν Συμβούλιον αποτελούμενον εξ επτά ελλήνων υπουργών και εκ τριών τούρκων υπουργών. Οι υπουργοί υποδεικνύονται αντιστοίχως υπό του Προέδρου και του Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας, οίτινες διορίζουσι τούτους διά πράξεως υπογραφομένης υπό αμφοτέρων. Οι υπουργοί δύνανται να επιλέγωνται και εκτός της Βουλής των Αντιπροσώπων.

Το Υπουργικόν Συμβούλιον ασκεί εκτελεστικήν εξουσίαν κατά τα εν άρθρω 54 οριζόμενα.

Αι αποφάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου λαμβάνονται δι' απολύτου πλειοψηφίας και εκτός εάν ήθελεν ασκηθή υπό του Προέδρου ή του Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας ή υπό αμφοτέρων συμφώνως τω άρθρω 57 το δικαίωμα της οριστικής αρνησικυρίας ή της αναπομπής, εκδίδονται πάραυτα υπό αυτών Προέδρου και του Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας διά δημοσιεύσεως εις την επίσημον εφημερίδα της Δημοκρατίας συμφώνως ταις διατάξεσι του άρθρου 57.

Επίσης αναφέρονται περαιτέρω αρμοδιότητες του Προέδρου του υπουργικού συμβουλίου και των υπουργών, τα προσόντα διορισμού τους και ο τρόπος παύσης τους.

4. Περί της Βουλής των Αντιπροσώπων, Μέρος IV

Στο μέρος αυτό γίνεται αναφορά για τη λειτουργία και της αρμοδιότητες του κύριου οργάνου νομοθετικής εξουσίας του κράτους, τη Βουλή των Αντιπροσώπων. Γίνεται λοιπόν φανερό ότι ο ρόλος του αντιπροσωπευτικού συστήματος είναι φανερός και εδώ. Το περιεχόμενο του μέρους αυτού αφορά διατάξεις όπως τα προσόντα εκλογιμότητας των βουλευτών, τα κωλύματα και τ

ασυμβίβαστα αυτών, ο τρόπος και ο χρόνος συγκλίσεως της Βουλής, το ακαταδίωκτο των βουλευτών.

5. Περί των κοινοτικών συνελεύσεων, Μέρος V

Τέλος θα πρέπει να αναφερθεί και το έτερο όργανο νομοθετικής εξουσίας, που προβλέπει το Σύνταγμα, την κοινότητα των συνελεύσεων στην οποία ανατίθενται οι τιθέμενες από το Σύνταγμα συγκεκριμένες αρμοδιότητες, οι οποίες αναφέρονται περιοριστικώς στα άρθρα 87-91. Επίσης στα επόμενα άρθρα ρυθμίζονται θέματα, των προσόντων εκλογιμότητας των μελών του οργάνου αυτού, η θητεία τους, τα ασυμβίβαστα της θέσεώς τους, το ακαταδίωκτο και άλλα. Τέλος τα άρθρα 110-111 αφορούν τις αρμοδιότητες που επιφυλάσσονται από το Σύνταγμα για την Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία της Κύπρου και άλλα εκκλησιαστικά ζητήματα.

Γ. Συμπέρασμα

Συμπερασματικά, θα λέγαμε ότι το δυαδικό σύστημα των δύο κοινοτήτων στη πολιτική αλλά και τη νομική έκφραση του Συντάγματος είναι αυτό που υπαγορεύεται ως θεμέλιό του. Βασική θεμελιώδης αλλά και υπέρτατη αρχή είναι η δυαδική. Είναι χαρακτηριστική η ιδιαιτερότητα του Συντάγματος αυτού ως προς τα άλλα ευρωπαϊκά συντάγματα, διότι το Σύνταγμα της Κύπρου δε δομείται βάση της δημοκρατικής αρχής, αλλά βάση ενός σχήματος κατανομής εξουσίας μεταξύ των δύο κοινοτήτων και των εκπροσώπων τους. Η επιλογή αυτή στιγματίζει όλες τις ρυθμίσεις για τα βασικά πολιτειακά όργανα και τις βασικές πολιτειακές λειτουργίες. Αξίζει να σημειωθεί ότι στο Σύνταγμα δεν καθιερώνεται με ρητό ορισμό η δημοκρατική αρχή με το γνωστό περιεχόμενό της δηλ. ως αρχή της ισότητας και της ελευθερίας με κυρίαρχη θέση της πλειοψηφίας και θεσμικές εγγυήσεις για τη μειοψηφία. Αντίθετα θεμελιώνεται η αρχή του κράτους δικαίου με θέσπιση ρυθμίσεων

πολύ προωθημένων για την εποχή εκείνη. Συγκεκριμένα όλη η δέσμη των κανόνων της ΕΣΔΑ, ενσωματώνονται στο καταστατικό χάρτη και συνιστούν, υπογραμμίζοντας το φιλελεύθερο χαρακτήρα του πολιτεύματος πρώτης τάξεως εγγυήσεις για τη θέση του πολίτη στη Δημοκρατία.¹

Συνοψίζοντας θα λέγαμε ότι τα βασικά χαρακτηριστικά του Κυπριακού Συντάγματος είναι:

1. Είναι ένα Σύνταγμα δοτό αφού αποτελεί προϊόν της Συνθήκης της Ζυρίχης.

2. Είναι αυστηρό Σύνταγμα

3. Είναι ένα πολύπλοκο Σύνταγμα με πολλές και περίπλοκες διατάξεις στη προσπάθεια να συγκεραστούν οι διαφορές των δύο κοινοτήτων.

4. Είναι ένα Σύνταγμα που δεν έχει ως θεμελιώδη βάση τη δημοκρατική αρχή αφού δεν αναγνωρίζεται στο δέοντα βαθμό η πλειοψηφία των Ελληνοκυπρίων.

5. Είναι ένα Σύνταγμα διαπνεόμενο από χωριστικό πνεύμα με επικράτηση της δυαδικής αρχής.

¹ Γ. Παπαδημητρίου, Το Κυπριακό Σύνταγμα υπό το φως του Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Πολιτισμού, ΝοΒ 1998, σελ. 88 επ.